

Lásd, visszafordulok, mint annyi séta –
most már tényleg nem sejthetem, mi lesz
a szép tornyokkal, híg sörökkel és a
két utcakövel: Flora és Florence.

NARANCS, KÖRTE, CITROM

...és mandarin, eper, cseresznye, szilva –
üres tálamban összeért a nap.
A Hold túlcordult, könnyű alkoholja
készít belőle friss, fanyar italt.

Baracklikőr, kicsit bizarr konyakmeggy –
ne kóstolgasd; eltölt, megrészeget.
Egy korty elég, aztán többet ne engedj!
Hadd tartsam össze fénylő ízeit.

„Feltörhet, szétvághat ezer darabra –
ízlés szerint vagyok koktél, püré.”
Egy kis szőlő szőlő és persze alma:
egyetlenegy gyümölcs lett most az éj.

Meghámozom és úgy viszem hazáig.
Ha íze éjjél, fénye magvaválik.

GUBÓ A SEBRE

Robert Walser írásai elé

Olyan írókat mutatnak be most a *Holmi* olvasóinak, akit a németes irodalmárokon kívül jóformán senki sem ismer Magyarországon. Még a vájt fülűek sem. Pedig a saját nyelvterületén immáron kisebbfajta könyvtárnyit írtak össze róla; húszkötetes életműkiadásából, ha jól tudom, közel

másfél millió példány fogyott el. Lefordították többek között angolra, franciára, olaszra, horvátra, csehre, lengyelre, az utóbbi néhány évben magyar folyóiratokban is fel-felbukkantak írásai. Morgenstern volt az első szerkesztője, Robert Musil az egyik első recenzense, Franz Kafka

az első és máig egyetlen továbbgondolója, Hermann Hesse úgy vélekedett 1917-ben, hogy ha írónk a vezető szellemek közé tartozna, akkor nem lenne háború, Walter Benjamin gyönyörű tanulmányt szentelt neki, melyben megállapítja, hogy szerzőnk összes szereplője „gyógyult”, névrokon kollégája és kései tisztelője, Martin Walser a legmélyebb írók egyikeként tartja őt számon.

Eddig a tiszteletkőr, most pedig következzenek a tények az érintett sajátos előadásában. Robert Walsertól négy rövid *Curriculum vitae* maradt fenn, ezeket kivonatossan összeollózva legalább vázlatos képet kapunk életútjáról. „Walser 1875. április 15-én jött világra a Bern kantonhoz tartozó Bielben utolsó előttiként a nyolc gyermek közül. Tizennegyedik életévéig járt iskolába, ezután kitanulta a bankszakmát, tizenhét évesen elutazott szülővárosából, Bázélban élt, ahol a Speyer és társainál tevékenykedett, majd Stuttgartban, ahol az Union német kiadóvállalatnál talált állást. Egy év elteltével... Zürichbe ment, ott hol a biztosítási, hol a bankszakmában dolgozott, és verseket írt, de ezt... nem mellékesen tette, hanem úgy, hogy előbb mindig földadta állását, nyilvánvalóan abban a hitben, hogy a művészet az valami nagy dolog. Való igaz, szinte szentnek tartotta az írást. Egyesek szemében ez túlzásnak tűnhet. Valahányszor megtakarított pénzét fölélte, ismét megpályázott valamilyen neki való állást, így került Thunba, majd Solothurnba, mindkét városban roppant jól érezte magát. Ki ne szeretne ilyen szép, hegyektől övezett helyeken lenni? ...Kis idő múlva ismét Zürichben találjuk őt... Hogy valamiből tengesse az életét, időnként az állástalanok irodájában irtóskodott, de megesett, hogy amolyan minden lányként szolgált egy villában a Zürichi-tó mellett. Az efféle foglalatosság biztosan nem ártott neki; utóvégre ezen keresztül valamenynyire megismerte a világot és az embereket, így például saját magát is, ami aligha lehetett számára közömbös. Ezután kevéske pénzével átuccant német földre. Egyesek úgy vélik, hogy ebben az időben grófi inas volt. De tényszerűen csak annyi állapítható meg, hogy a berlini sze-

cesszió titkára volt, habár nem sokáig, mert kiderült, hogy inkább alkalmas regények írására és megélésére. Három regényt írt, ezek: a TANNER TESTVÉREK, A KISEGÍTŐ és a JAKOB VON GUNTEN. Írt továbbá számos kisebb-nagyobb tanulmányt, karcolatot, történetet. Körülbelül hét évig élt Berlinben, majd hazautazott, és Bielben telepedett le, hogy a már megkezdett életművet a tőle telhető módon továbbépítse és lehetőleg minél termékenyebb módon kikerekítse...” (1920.), „...Idestova tizenkét éve ismét Svájcban élek, és boldog vagyok, mert valamiképpen fiatalnak érzem magam, de azért olykor-olykor persze gondjaim is vannak...” (1925.) „Körülbelül hét éve lakom Bernben. Nem nagyon van kedvem hozzá, hogy írásban fejezzem ki magam, de gondoltam, mégis elegendő teszek az intézetvezetés kívánságának, vagyis elkészítem az életrajzomat...” (Kb. 1929.) „...1929-ben betegség következtében bevonultam a »Waldau«-ba, majd onnan átjöttem a herisauai gyógyintézetbe.” (1946.) Élete utolsó huszonhét évét elmeorvosintézetben élte le. Skizofrénia gyanújával vitték be, de nem volt bolond, csak fáradt, sikertelen és magányos.

1933-tól haláláig, 1956 karácsonyáig Robert Walser nem írt semmit. 1924-től 1933-ig (tehát még az első intézeti négy év alatt is) kifejlesztett egy olyan írásfajtát, ami csak nagyítóval olvasható, tudniillik a betűk mintegy két milliméteresek. Néhány türelmes és megszállott kutató mintegy húszévi áldozatos munkával megfejttette ezeket a mikrogramokat, vagy legalábbis jó részüket. Így megmentettek az utókornak egy regényt, amiben jóformán az összes posztmodern író előfutára ismerhet, és amiről maguk a kutatók is egybehangzóan állítják, hogy elriasztóan unalmas olvasmány. Megmentettek továbbá számos verset és kisprózát, ezeket négy vaskos kötetben publikálták.

A magyar olvasó az alábbiakban Walser normál betűmérettel írt szövegeiből kap ízelítőt. A *Curriculum*okban említett három regény mellett ugyanis végtelen mennyiségű kisprózát írt, ezervalahány-

százat. Glossza, tárca, karcolat, kisesszé váltogatja egymást az életműben. Walser ezeket a rendszerint újságoknak szánt rövid írásait „*Prosastückli*”-knek nevezte, ebben a kis műfajban lett ő Berlin után – kényszerűségből, mert regényeire nem talált kiadót – igazán nagy. Szellemi függetlenségét, írói identitását soha semmilyen nyomorúságban nem adta föl, pedig igen szűkösen élt, igen sokat nélkülözött. Meghatározhatatlan, besorolhatatlan író. A szecesszióval együtt indult, ám az oda soroltakhoz képest ironikus. Szerették az expresszionisták is, ám őhozzájuk képest olvatag, romantikus, olykor impresszionista. Kései szövegei határozottan a szabad asszociációkon alapuló írásmód irányába látszanak mutatni, ilyesformán a szürrealisták rokona lehetne, de ő csak táncolni szeret, gondolatbalettjei közben soha nem veszíti el a talajt.

Összeállításmat próbáltam egyetlen téma, a portré zsinórjára felfűzni. A *DICKENS* még Berlinben készült, a másik három már a kései periódusban, Bernben. Ami Jókait illeti, ő nem jár jól Walserral. 1925-ben ünnepelte a világ a nagy magyar elbeszélő születésének századik évfordulóját. Ez rendjén is volna. De hogy ki és miféle meggondolásból ültette át németre az elképzelt avar-ötörök időkben játszó A *VARCHONITÁK* című Jókai-kisregényt (ez a Walsér-írás apropója), ar-

ról sejtelmem sincs. Mindenesetre az őseposz-rekonstruáló kísérletek iránt nem túl fogékony Walser joggal talál az ismertett Jókai-opusban „lány részeket”. És amikor az utolsó bekezdésben tengerre szállást emleget, ki tudja, nem a másik rettenetes Jókai-kisregény, A *KALÓZKIRÁLY* vár-e rá. Ámbár Walser nem vetette meg a szórakoztató irodalmat, sőt a maga publicisztikájában folyamatosan alkalmazott „könnyítő” elemeket. Erre példa a csodálatos *EGY HÁRS ALATT*, ahol az író mintegy polaroidtechnikával készít azonnal előhívódó pillanatsfelvételeket, többek között önmagáról is. A viccesen szomorúság vagy lemondóan diadalmas hangú *SCHNORI* pedig Walser egyik utolsó önarcképének tekinthető.

Mivel Kafkával ellentétben, akivel szokás őt párban emlegetni, Walser semmiféle megváltásra nem látott reményt, egész életében agglegény, mi több, társ- és barátatlan magányos agglegény maradt, igazuk lehet azoknak a kutatóknak, akik a lehetőkönnyed, szökellő stílusban egyfajta önvédelmet sejtene, egy ropantul sebezhető lélek finoman szövődő gubóját vélik fölfedezni.

Robert Walser válogatott kisprózái – *A SÉTA* címmel – hamarosan kötet formájában is megjelennek a magyar könyvesboltokban.

Halasi Zoltán